

Aleg. 71.

Sprawozdanie

komisji administracyjnej o wniosku posła Henryka Maxa co do przeniesienia Izby handlowej brodzkiej do Tarnopola.

Wysoki Sejmie!

Już w zeszłym roku wniósł był poseł Henryk Max rezolucją do c. k. Rządu z wezwaniem, żeby na drodze ustawodawczej spowodował przeniesienia siedziby Izby handlowo - przemysłowej brodzkiej do Tarnopola, pozostawiając jej dotychczasowy okręg terytoryalny.

Wniosek, przekazany komisji administracyjnej do sprawozdania, znalazł w niej poparcie; polecono go bowiem d. 21. lipca 1880 r. (Ob. Allegat 167) Wysokiej Izbie do przychylnego uchwalenia. Z powodu, że w krótko potem nastąpiło zamknięcie Sejmu, sprawa nie przyszła pod obrady i nie została ostatecznie załatwiona.

W tym roku powtórzył poseł Henryk Max, a Wysoka Izba odesłała go ponownie do komisji administracyjnej, żądając od niej sprawozdania. Czyniąc zadość temu wezwaniu, komisya poddaje sprawę pod decyzję Wysokiego Sejmu, oparta na tych samych zasadach, które nią kierowały w roku zeszłym.

Poseł Henryk Max, uzasadniając swój wniosek, wykazał jak wysoko podniosło się znaczenie Tarnopola w świecie handlowym i jak ważnym punktem stało się to miasto dla handlu Podola i całego kraju, od czasu, jak je przerzyna kolej Karola Ludwika. Sąsiedztwo Podwołoczysk, jako punktu pogranicznego dla handlu z Rosyą i niezbędnego składu przechodzących tamtą stroną towarów, ożywia na całej tej przestrzeni ruch handlowy, który się koncentruje w Tarnopolu.

Przeciwnie Brody oddawna już straciły stanowisko przedtem zajmowane, a ze zniesieniem ich przywileju jako wolnego miasta handlowego, upadać poczęła do reszty przewaga, jaką miały w handlu galicyjskim. Dzisiaj Tarnopol ma niewątpliwie pod tym względem pierwszeństwo, a organ, powołany do reprezentowania handlowych spraw okręgu, właściwie tutaj, a nie w Brodach powinien mieć siedzibę. W tym duchu przemawiają także niektóre petycje, komisji administracyjnej przekazane, jako to: petycja Rady gminnej Tarnopolskiej (l. 77), petycja Zarządu stowarzyszenia

„Spójni“ (l. 236), petycja Wydziału Rady powiatowej w Przemyślanach (l. 237), petycja Wydziału Rady powiatowej Trembowelskiej (l. 301), petycja Wydziału Rady powiatowej Tarnopolskiej (l. 302), petycja Wydziału powiatowego Podhajeckiego (l. 349), petycja Wydziału powiatowego w Zbarażu (l. 370), petycja Wydziału powiatowego w Bóbrec (l. 407), petycja Wydziału powiatowego w Skalacie (l. 464).

Według ogłoszonych drukiem wykazów kolei Karola Ludwika na stacyi tarnopolskiej w r. 1879 ładowano	72.208 beczek (tonien) t. j. 722.080 cetnarów metr.
wyładowywano	32.333 „ „ „ 323.330 „ „

Obrót więc wynosił 104.541 beczek (tonien) t. j. 1,145.410 cetnarów metr.
samo frachtowe doszło do 774.433 zł. w. a.

W roku 1880 na tej samej stacyi ła- ładowano	71.703·6 beczek (tonien) t. j. 717.036 cetnarów metr.
wyładowywano	38.659·5 „ „ „ 386.595 „ „

Obrót wynosił 110.363·1 „ „ „ 1,103.631 „ „
a frachtowe doszło do 742.216 zł.

Przeciwnie na stacyi brodzkiej w r. 1879 ładowano tylko	43.588 beczek (tonien) t. j. 435.880 cetnarów metr.
wyładowywano	11.770 „ „ „ 117.700 „ „

Obrót wynosił 55.358 „ „ „ 553.580 „ „
frachtowe doszło do wysokości 422.019 zł. w. a.

W r. 1880 na tej samej stacyi ła- wano tylko	36.665·6 beczek (tonien) t. j. 366.656 cetnarów metr.
wyładowywano tylko	10.752·1 „ „ „ 107.621 „ „

Obrót wynosił tylko 47.427·7 „ „ „ 474.277 „ „
a frachtowe doszło tylko do 370.485 zł. w. a.

W ogóle ruch towarowy na stacyi tarnopolskiej jest po Krakowie i Lwowie większy, niż na którejkolwiek z innych kolei Karola Ludwika.

To wszystko sprawiło,¹ że obok blisko czterdziestu firm kupieckich już przedtem czynnych, powstały w ostatnich czasach w Tarnopolu instytucje pieniężne i handlowe, które znacznym obracają kapitałem tak w towarach, a szczególnie w zbożu, jakoteż w pieniądzech. Zaslęgują na uwagę osobliwie „Spółka rolnicza“, Filia „Banku hipotecznego galicyjskiego“ i miejska „Kasa oszczędności“.

Obrót zbożowy „Spółki rolniczej“ w r. 1878 wynosił	86.135 korey
„ 1879 „	104.327 „
„ 1880 „	85.939 „

Ubytek zboża, Spółce w r. 1880 w porównaniu z r. 1879 w komis oddanego, wynosi wprawdzie około 18.000 korey, tłumaczy się jednak gorszym urodzajem, a przeto mniejszą produkcją zboża w okolicy w r. 1879. Przyczyniły się do tego nieprzyjazne usposobienia spekulantów pewnej kasty kupców na targu wiedeńskim, a nadto przesady nawet wewnątrz kraju dotąd nieusunięte.

Z tem wszystkim obrót pieniężny „Spółki“ nie zmniejszył się, owszem poszedł w górę; bo

w r. 1878 wynosił tylko	4,131.717 zł.
„ 1870 „ „	5,781.668 „
„ 1880 zaś doszedł do	6,542.978 „

Obrót towarowy filii „Banku hipotecznego

w r. 1878	wynosił	2.193	wagonów,	tj.	219.300	ctn. metr.
„ 1879	„	1.701	„	„	170.100	„
„ 1880	„	1.535.17	„	„	153.517.58	„

Obrót pieniężny tejże filii

w r. 1878	wynosił	15,251.484	zł. w. a.
„ 1879	„	14.470.021	„ „ „
„ 1880	„	16,285.989	„ „ „

Natenczas obrót pieniężny miejskiej „Kasy oszczędności:

w r. 1878	wynosił	3,325.000	zł. w. a.
„ 1879	„	4,824.144	„ „ „
„ 1880	„	6.543.746	„ „ „

A zatem obrót pieniężny wszystkich trzech pomienionych instytucyi sięgał:

w r. 1878	do	22,708.207	„ „ „
„ 1879	„	25,075.833	„ „ „
„ 1880	„	29,372.000	„ „ „

Dodać należy, że już tego roku utworzona została w Tarnopolu agencja „Banku narodowego austriacko-węgierskiego, która dziś już obraca kapitałem do 2 milionów sięgającym.

Z 12 okręgów skarbowych, na które kraj jest podzielony, posiada okręg tarnopolski największą ilość gorzelni, bo 117 na 637 gorzelni w całym kraju, czyli 18.37% ogółu, z którego tylko 91 tj. 14.28%, przypada na okręg skarbowy brodzki. Okręg tarnopolski wyrabia najwięcej spirytusu, bo blisko 9,000.000 stopni alkoholu na 40,000.000 całkowitej produkcji krajowej tj. przeszło 22% i opłaca od tego wyrobu najwyższą sumę podatku w kwocie 537.464 zł. w. a. na 2,417.226 zł. wpływających z całego kraju, co czyni 22.23% ogółu tego podatku. Za tem idzie produkcja i handel bydła opasowego, ożywiony tutaj więcej, aniżeli w którymkolwiek innym okręgu.

Pod względem produkcji młynarskiej, ma okolica Tarnopol w okręgu Izby handlowej brodzkiej niewątpliwą przewagę nad innymi. Dość wykazać na młyny parowe w Tarnopolu i Grzymałowie, na młyny amerykańskie w Bucnowie, Strassowie i Borkach wielkich, które produkują wyroby przeważnie na eksport, tudzież na liczne młyny wodne nad Strypą, Seretem, Gniezmem i Zbruczem, aby stwierdzić fakt powyższy.

Okręg Izby handlowej, mającej teraz siedzibę w Brodach, obejmuje 16 politycznych powiatów, utworzonych z 4 dawniejszych obwodów: złoczowskiego, brzeżańskiego, tarnopolskiego i czortkowskiego.

Znajduje się zaś w dawniejszym obwodzie

złoczowskim	1769	kupeów i 2868	przemysłowców którzy razem opłacają	podatku zarobk.	15.928	zł.
brzeżańskim	1126	„ „ 2089	„ „ „ „ „ „	„ „	9.797	„
tarnopolskim	3144	„ „ 4871	„ „ „ „ „ „	„ „	15.087	„
czortkowskim	1491	„ „ 2800	„ „ „ „ „ „	„ „	10.250	„

Izba handlowa brodzka podzielona jest na dwie sekeye, z których sekeya handlowa liczy 18, a sekeya przemysłowa 9 członków. Ogół wszystkich członków wynosi przeto 27 członków, a z tych wybierają same Brody 15, przypada zatem tylko 12 na resztę okręgu. Każdy z pomienionych 4 obwodów dostarcza Izbie po 3 reprezentantów. Miasto Brody o ludności 20.000 mieszkańców, mając sobie już na mocy takiej ordynacyi wybornej zapewnioną przewagę w tej reprezentacyi, zyskuje jeszcze większą przez to, że wyborcy okręgu prawdopodobnie w przewidywaniu bezskutecznej swej

możliwej opozycji przeciw większości miejscowej Brodów wybierają z pomiędzy ich mieszkańców swoich także reprezentantów, aby unikać niedogodności podróży. Zdarzało się, że na 12 reprezentantów, pozabrodzkim wyborcom pozostawionych, wybierano po 11 ze samychże Brodów. Wiadoczną, że w skutek tego zastępowanie spraw handlowych i przemysłowych okręgu, staje się tylko pozornem w Izbie handlowej brodzkiej, zwłaszcza, że z jej obrad wykluczony jest język krajowy, a Izba urzęduje w języku, którego używa pewne wyłączone kółko tamiecznych kupców. Pokrzywdzenie okręgu jest oczywiste, a w szczególności dolega dawniejszemu obwodowi tarnopolskiemu, przede wszystkim zaś czuje je stolica jego Tarnopol z ludnością o 5.000 dusz większą niż ją mają Brody i handlem tak poważnej, jak powyżej wskazano, siły.

Komisya administracyjna już w zeszłym roku nabyła przekonania, że te stosunki, jak się dzisiaj przedstawiają, nie są prawidłowe, i rychlej potrzebują naprawy. W tem przekonaniu trwa i obecnie, i nie waha go się wypowiedzieć.

Podczas minionej sesyi Wysokiego Sejmu wniosły Rada gminna miasta Brodów i Wydział powiatowy brodzki petycyę, oświadczając się przeciw objawionym co do przeniesienia Izby handlowej brodzkiej do Tarnopola aspiracyom. W nich przytoczono, że wickowe i wszechstronne koneksye handlowe Brodów zapewniają im w tej jeszcze chwili, po wcieleniu ich do powszechnego okręgu cłowego znakomite w świecie handlowym stanowisko. Upraszano o odwrócenie od Brodów ciosu, jakoby na nie spadł po przeniesieniu Izby handlowej do innego miasta. Na terażniejszej sesyi takie petycyę nie wpłynęły.

Koncesye, o których wspominały rzeczony petycyę, ściągają się mają jedynie do utrzymywanych przez firmy brodzkie stosunków z Rosyą, bo inne koneksye są wspólne domom kupieckim także w innych miastach kraju. Nigdzie nie wykazano, o ile one nadają miastu stanowisko tak przeważne, iżby stąd płynąć miało uzasadnienie do całkiem wyjątkowego jego uwzględnienia. Ponieważ trudno przypuścić, żeby towary z Rosyi przybywające służyły wyłącznie do użytku Brody i tam się kończyła ich konsumpcya; przeto obrót handlowy, nimi powodowany, musiałby się odbić w cyfrach; uwydatniających obrót towarowy na kolei Karola Ludwika. Te cyfry jednak powyżej zestawione świadczą, że ruch handlowy nawet pod wpływem tych koneksyi nie dorównywa ruchowi, jaki się odbywa w Tarnopolu.

Prawo do posiadania reprezentacji w Izbie handlowej nie służy temu lub owemu miastu, lecz powszechności stanu handlowego i przemysłowego w całym okręgu. Ta powszechność może się słusznie domagać, żeby siedziba takiej reprezentacji znajdowała się w miejscu dla niej najdogodniejszym tak pod względem położenia jakoteż rzeczywistej koncentracji interesów handlu i przemysłu. Miasto Brody, położone na północnym krańcu okręgu handlowego, nie odpowiada bynajmniej pierwszemu warunkowi, wynikająca ztąd niedogodność mogła się jedynie tłumaczyć dawniej wyjątkowem jego znaczeniem w świecie handlowym. Skoro jednak dzisiaj punkt ciężkości handlu i przemysłu przeniósł się do innego miasta, położonego w środku okręgu, nikt o tem wątpić nie może, że do niego winna się przenieść także siedziba reprezentacji, dla tych spraw ustanowionej.

Mogłaby się nasunąć myśl, podzielenia okręgu na dwie części. Pozostawiając wtedy Izbę handlową przemysłową w Brodach dla terytorjum dawniejszego obwodu złoczowskiego, możnaby utworzyć w Tarnopolu nową dla dawniejszych obwodów brzeżańskiego, tarnopolskiego i czortkowskiego. Komisya administracyjna już w r. 1878 zastanawiała się nad tą możliwością, gdy miała zdać sprawę o wniosku Wydziału krajowego co do reformy ordynacji wyborczych w Izbach handlowo przemysłowych. (Ob. alegat 133 z r. 1878). Przyszła jednak do przeświadczenia, że okręg handlowy brodzki byłby w takim razie za szczupły, aby usprawiedliwić koszta, jakiego z utworzenia dwóch Izb handlowych na dotychczasowym okręgu musiały wyniknąć! Obecnie komisya nie widziała powodu do zmiany swojego ówczesnego zapatrywania. Postanowiła upraszać Wysokiego Sejmu, żeby wniosek posła Maxa zamienić raczej w uchwałę.

W takim razie powyżej przytoczone petycje należałoby uważać za załatwione.
Komisya administracyjna wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Wzywa się c. k. Rząd, ażeby na drodze ustawodawczej spowodował przeniesienie z Brodów do Tarnopola siedziby Izby handlowo-przemysłowej z zatrzymaniem jej dotychczasowego okręgu terytoryalnego;
2. Petycje do l. 77, 236, 237, 301, 302, 349, 370, 407, 464 i inne w tej syrawie do Wysokiego Sejmu wniesione, uważać należy za załatwione powyższą uchwałą.

We Lwowie dnia 6. października 1881.

Grocholski

Przewodniczący.

Euzebiusz Czerkawski.

Sprawozdawca.

